

756,000 N.

"Berlichingeni Goetz" -

szövevényei:
Az ifju Werther gyötrelmei.

Tar, kopy

A "Werther" megjelenésének éve - 1774 - fontos dátuma nemcsak a német irodalomtörténetnek, hanem a világirodalomnak is. Németország rövid, de rendkívül jelentős filozófiai és irodalmi hegemoniája, Franciaországot ideiglenes felváltása ezeken a területeken az ideológiai vezetésben, először a "Werther" világsikerével lesz nyilvánvalóvá. A német irodalom természetesen már a "Werther" előtt is hozott létre világirodalmi jelentőségű műveket. Elég, ha Winckelmannra, Lessingre, Goethe ~~Goetz von Berlichingen~~-ére emlékeztetünk. A "Werther"-nek az egész világon megnyilvánuló rendkívül széles és mély hatása azonban a német felvilágosodásnak erre a vezető szerepére élesen rávilágított. *Itt még*

A német felvilágosodásnak? Ezen ~~ferkad~~ az olvasó, akit a polgári történelem irodalmi legendáin és az ezektől függő vulgárszociológián "iskoláztattak". Mert hiszen közhely a polgári irodalomtörténetben és a vulgárszociológiában egyaránt, hogy felvilágosodás és "Sturm und Drang", különösen a Werther, egymást kizáró ellentétben állanak. Ez az irodalmi legenda már a romantikus író, Mme de Staël Németországról szóló híres könyvében kezdetét veszi. Átveszik aztán a polgári progresszív irodalomtörténészek is és Brandes György ismét írásainak közvetítésével behatol az álmarxista vulgárszociológiába. Magától értetődő, hogy az imperializmus korszakának reakciós irodalomtörténészei, mint Gundolf, Korff, Strich, stb. lelkesedéssel tovább építik ezt a legendát. Hiszen a legalkalmasabb ideológiai eszköz arra, hogy kínai falat emeljenek a felvilágosodás és a német klasszika közé s a felvilágosodást a romantika későbbi reakciós törekvéseinek javára kisebbítsék.

Ha egy történelmi legendának ilyen mély ideológiai szükség ad tápot, mint a reakciós polgárság gyűlölete a forradalmi felvilágosodással szemben, úgy világos, hogy az ilyen történelmi legendák összeeskabálói mit sem törődnek a történelem legnyilvánvalóbb tényeivel, s teljesen közömbös nekik, ha legendájuk arcába vág a legalapvetőbb tényeknek is. A Werther-kérdésben ez szembeszökően nyilvánul meg. Mert még a polgári irodalomtörténet is kénytelen Richardsont és Rousseaut a "Werther" irodalmi előfutáraiként felismerni. Jellemző persze a polgári irodalomtörténet szellemi színvonalára, hogy a Richardson, Rousseau és Goethe közötti irodalmi összefüggés megállapítása megállhat benne közvetlenül annak a hangoztatása mellett, hogy a "Werther" és a felvilágosodás között diametrális ellentét van.

Az értelmesebb reakciók persze éreznek valamit ebből az ellentmondásból. A kérdést azonban azzal akarják megoldani, hogy Rousseaut is oldhatatlan ellentétbe állítják a felvilágosodással s a reakciós romantika ösivé teszik meg. Magánál Richardsonnal azonban ez a "bölcesség" is felmondja a szolgálatot. Richardson a polgári felvilágosodás tipikus alakja volt. Európai nagy sikere éppen a haladó polgárságban játszódtott le; az európai felvilágosodás ideológiai előharcosai, mint Diderot és Lessing, nagyságának leglelkesebb hírverői voltak.

F. polgárságban

Mi tehát ennek a történelmi legendának ideológiai tartalma? A XIX. század ~~polgárságának~~ miféle ideológiai igényét kell, hogy betöltse? Ez a tartalom rendkívül szegényes és elvont, ha az egyes fejtegetésekben még olyan pompázó frázisok ékesítik is. Arról van szó, hogy a felvilágosodás állítólag csak az "értelmet" veszi tekintetbe. Ezzel szemben a német "Sturm und Drang" az "érzelem", a "kedély", az "ösztön" lázadása volna az értelemnek ilyen ~~tyrannia~~ ellen. Ez a sivár és üres absztrakció arra szolgál, hogy a polgári dekadencia irracionális törekvéseit felmagasztalja s feledéssel borítsa a polgári fejlődés forradalmi korszakának minden hagyományát. A Brandes-típusú liberális irodalomtörténészeknél ez az elmélet még egy bizonyos ~~eklektikus~~ kompromisszum-szerű formában ~~le~~ lentkezik a XIX. század már nem forradalmi polgárságának ideológiai fel-

Polgárságának

tesar-nak